

crkva u svijetu

POGLEDI

PARAPSIHOLOGIJA U SVJETLU ZNANOSTI I TEOLOGIJE (I)

Ante Kusić

Parapsihologija je područje psihologije u kojemu se istražuju granične psihičke i psihofizičke pojave što ih nije moguće razjasniti i shvatiti po dosad poznatim prirodnim zakonima. Kao znanost ona postoji više od 40 godina, nakon što je američki učenjak prof. Rhine znanstveno utvrdio postojanje vidovitosti, telepatije, telekineze itd. Izraz parapsihologija upotrebio je 1889. godine M. Dessoir.

Parapsihološki fenomeni su paranormalne pojave koje se doživljuju izvanosjetilnim zapažanjima, tj. ne mogu se osjetiti s poznatim osjetilima. Svi se takvi fenomeni označavaju u stručnoj literaturi kao »PSI-fenomeni«, a zapažanje takvih fenomena označava se engleskom kraticom ESP (Extra Sensory Perception), a u našoj domaćoj literaturi kraticom IOZ (izvan-osjetilno zapažanje). Mi ih ovdje dijelimo u a) Parapsihološke pojave bez posebnog religioznog obilježja i b) Parapsihološke pojave s izrazitim religioznim obilježjima. Ne smijemo, međutim, stavljati oštru granicu između jednih i drugih pojava.

a) Parapsihološke pojave bez posebnog religioznog obilježja

Astralno putovanje ili astralna projekcija jest pojava odvajanja svijesti od tijela s doživljajem posjećivanja udaljenih mjesta i s doživljajem stajanja pored svog vlastitog fizičkog tijela. Godine 1953. otvorio je profesor Hornell Hart u odjelu za sociologiju i antropologiju sveučilišta Duke u USA odjel za istraživanje »astralnih putovanja«. ¹ Kao

¹ Werner Keller, *Parapsihološki fenomeni*, Prosvjeta, Zagreb, 1979. str. 331—335; Z. M. Slavinski, *Psihotronika*, uvod u savremenu parapsihologiju, Beograd, 1978. str. 100—113.

rezultat istraživanja objavio je rad o »ESP — projekciji« živih osoba: »eksteriorizirani« gleda izvana svoje vlastito tijelo, izvan tijela gleda predmete i događaje, kreće se kroz zatvorena vrata, kroz predmete i zidove, biva viđen od trećih osoba.² Takva putovanja čini mogućim astralno tijelo tj. tijelo od »fine materije«, koje navodno postoji pored grubo fizičkog tijela.

Automatsko pisanje, slikanje i govor jest pojava psihičkih automatizama koji se odvijaju bez kontrole svijesti. Tako su u stanjima vansvjesnog »transa« gospođa Piper, Eusapija Paladino i gđa. Gladis Osborn Brown govorile i pisale spontano, tj. uz isključenje upotrebe slobodne volje. Gospođa Leonard davala je profesoru Sir Oliveru Lodgeu u Londonu »poruke« njegova sina Raymonda koji je poginuo 1915. u ratu.³ U stanjima »transa« napisani su »automatski« čitavi romani. Ruskinja Krištanovskaja-Rochester napisala je četrdeset napetih okultnih romana i kaže da joj ih je telepatski diktirao neki »materijalizirani Indijac«. Činjenica je da su stručnjaci za povijest starog Egipta sa začuđenjem ustanovili kako su u njezinoj knjizi *U vlasti prošlosti* izneseni točni opisi egipatskih hramskih obreda, koje ona nije mogla poznavati. Čak joj je Pariška akademija dala posebno odlikovanje za povijesno točne podatke o starom Egiptu.⁴ Postoji i pojava »automatskog slikanja« u potpunom mraku. Tako je npr. poznati medij iz Poljske, Marjan Gruzewski, na istraživačkom centru »Institut Métaphysique« u potpunom mraku i pod strogom kontrolom uljenim bojama slikao portret.⁵

Vidovitost je izvanosjetilno zapažanje objektivnih činjenica i zbiivanja, i to neovisno o njihovoj prostornoj i vremenskoj udaljenosti. U odnosu na budućnost vidovitost se zove prekognicija, u odnosu na prošlost retrokognicija. Vidovitost se događa ne samo u stanjima »transa« medija nego i u snovima. Poznati su slučajevi takve vidovitosti što ih je imala Kalpurnija, žena Julija Cezara, noć prije Cezarova ubojstva kao i slučaj američkog predsjednika Abrahama Lincolna, koji je u snu vidio pojedinosti svog vlastitog ubojstva.⁶ Poznat je također slučaj biskupa Jozefa Lanyja, koji je 28. lipnja 1914. godine u snu doživio nagovještaj sarajevskog atentata: nadvojvoda Franjo piše mu — kako on to sanja — riječi »ovim vam saopćavam da danas umirem zajedno sa svojom ženom u Sarajevu kao žrtva političkog ubojstva«. ⁷ Kao vidovnjak poznat je i učenjak Emanuel Swedenberg, koji je na 500 kilometara udaljenosti iz grada Göteborga vidio i opisao u pojedinosti veliki požar u gradu Stockholmu.⁸ Danas je poznat vidovnjak belgijanac Peter Hurkos, »čovjek s radarskim mozgom«, koji je — poslije uzaludnih istraživanja Scotland Yarda — otkrio 1951. godine pojedinosti krađe škotskog kru-

² Gebhard Frei, *Probleme der Parapsychologie*, Verlag Ferdinand Schöningh, München, 1969, str. 276.

³ Werner Keller, nav. dj., str. 137—147, 160—161, 191—207.

⁴ Nav. dj., str. 191—207.

⁵ Nav. dj., str. 207.

⁶ Dr. Miroslav Matijaca, *Temelji parapsihologije*, Split, 1947, str. 7—10; Werner Keller, nav. dj., str. 27.

⁷ Werner Keller, nav. dj., str. 28—30.

⁸ Nav. dj., str. 18, 309—313.

nidbenog kamena u Westminsterskoj opatiji u Londonu. Hurkos zahvaljuje jednoj nezgodi pojavu tih sposobnosti. Kao ličilac jednog je dana nezgodno pao. Ozdravivši osjetio je da ima to »šesto osjetilo«. Poznat je i Nizozemac Gerard Croiset, posebno za pronalaženje izgubljenih ljudi.^{8a}

Stanovitu »vidovitost« posjeduju i životinje. Tako su se npr. mazge, za vrijeme potresa u Skoplju 1963., pokazale kao »živi seizmografi«: prije potresa bile su strašno uznemirene, htjele su bježati iz štala. Za vrijeme rata, na 27. studenoga 1944., neobičnim gakanjem usred noći spasio je jedan patak živote mnogih građana u Freiburgu. Zahvalni građani podigli su mu spomenik na kojem piše: »Die Kreatur Gottes klagt, klägt an und mahnt« (Božje stvorenje gače, optužuje i opominje.)⁹

Vidovitost u smislu »retrokognicije« pokazao je i poznati američki general George S. Patton, kad je nakon uspješne invazije 1944. g., putujući automobilom po Siciliji, opisivao u jednom posve nepoznatom kraju pojedine etape napredovanja kartaških četa prema Sirakuzi. Keller navodi još brojne primjere.¹⁰

Psihometrija je posebna vrsta vidovitosti: sposobnost saopćiti istinske podatke o nekom predmetu i njegovim vlasnicima dotičući taj predmet. Profesor Richet izvješćuje o nekoj djevojci Mariji koja je pomogla dru Dufayu, kriminalisti, razjasniti jedan dotle neobjašnjeni zločin.¹¹ Znade se da neke svetačke osobe imaju psihometrijsku sposobnost za posvećene predmete. Tako je npr. sv. Ana Katarina Emmerich imala sposobnost, dotičući relikviju, ispričati život sveca kojemu je ta relikvija pripadala. Neki su sveci na sami dodir razlikovali posvećene i neposvećene osobe. To se zove hierognoza.¹²

Premonicija je »vidovnjačka« sposobnost predosjetiti nečiju nesreću. U Londonu je psihijatr J. C. Barker osnovao znanstveni institut s nazivom »Premonition Bureau« koji bilježi i obrađuje unaprijed iznesene slutnje budućih događaja. U lipnju 1968. godine osnovan je i u New Yorku institut »Central Premonition Registry« (C. P. R.). U tom institutu razvrstavaju se premonicije u trinaest različitih kategorija »prekognitivne alarmne pripravnosti«. Tu se vodi posebni dosije za obitelj Kennedy. Pretkazivanja iz te kartoteke ostvarila su se na članovima obitelji Kennedy (smrt Roberta 1968. i Edvardova nesreća kod Chappaquiddicka 1969) kao i s putovanjem u svemir rakete Apollo 13 na kojem se dogodila eksplozija u letjelici, ali su se astronauti uspjeli spasiti.¹³

Proročanstva su također jedan oblik vidovitosti. Od proročišta u Delfima, gdje je atenski kralj Egej očekivao što će mu reći Temida koja je sjedeći na tronošcu i udižući omamljujuće pare u stanjima transa izričala svoje proročanske vizije, pa preko Nostradamusa i proročanskih sno-

^{8a} Nav. mj.

⁹ Nav. dj., str. 33—34, 96.

¹⁰ Nav. dj., str. 172; Gebhard Frei, nav. dj., str. 210—223; Werner Keller, nav. dj., str. 199—207, 256—257, 299.

¹¹ Werner Keller, nav. dj., str. 220—221.

¹² Gebhard Frei, nav. dj., str. 235.

¹³ Werner Keller, nav. dj., str. 257—261.

va do naših dana uključivši prekognicije raznih »vidovnjaka«, ljudi nastoje otkriti ono što smatraju važnim za vlastitu budućnost. Otuda i u naše doba tolika zainteresiranost za horoskop, za tumačenje snova, kao i za posjete osobama koje gataju. Teško je dati konačan sud koliko u tome ima istine. Ali se sa sigurnošću može reći da ima nečega u svemu tome. Možemo to uočiti na primjeru Nostradamusa koji »proriče« događaje od 16. stoljeća pa dalje do 3797. Njegova »proročanstva« upotpunjava bavarski redovnik iz 17. stoljeća, poznat pod imenom Crni Pauk. Od Nostradamusovih »proročanstava« neka su se doista, mimo svih očekivanja, ispunila. »Prorékao« je npr. Bartolomejsku noć 1572, vladavinu Ljudevita XIV, uspon i pad Napoleona, požar Moskve. Kažu da je predvidio i sarajevski atentat. Nostradamusov suvremeni tumač Fontbrune najavio je 1938. godine da će drugi svjetski rat započeti slijedeće godine. Nostradamus »proriče« da će Zemlju posjetiti razumna bića sa Saturna i Marsa, i da će 1985. godine biti otkriven lijek protiv raka.¹⁴ Crni Pauk, u 17. st., prorékao je, kažu, uspon Mussolinija i neke druge događaje.¹⁵ On govori i o budućoj fuziji religija i o kraju povijesti.¹⁶

U svim navedenim oblicima »vidovitosti« biva izvanosjetilnim zapažanjem doživljena stanovita besprostornost i bezvremenitost dubinskih slojeva duše, kao i cjeline svemira. Takvi doživljaji dođu spontano, a mogu se postići i treningom (o čemu piše antropozof Rudolf Steiner) i drogama (o čemu piše Aldous Huxley u knjizi *Vrata opažanja; moje iskustvo s meskalinom*). Etnolog Gusinde spominje kako pripadnici primitivnih plemena uživajući pejotl ili meskalin bivaju stavljeni u »nove, do tada nepoznate prostorne i vremenske odnose«.¹⁷ Nakon istraživanja prof. Rhinea i studija Karla G. Junga o »sinhronicitetu« (istodobnosti prošlog, sadašnjeg i budućeg — izvan trodimenzionalnosti), može se postaviti tvrdnja da »dubinski slojevi duše i svemira ne poznaju prostor i vrijeme.«¹⁸ U tim slojevima povezano je »sve sa svime«. Parapsihologija ovdje dolazi do istih zaključaka kao i dubinska psihologija u proučavanju snova i sinhroniciteta; dolazi do istih zaključaka kao i Einsteinova fizika kad govori o promjeni vremena u »vječnost« i prostora u »posvudnost« u uvjetima kretanja tijela brzinom svjetla, prema formuli $E = mc^2$.¹⁹

Telepatija je izvanosjetilno »osjećanje na daljinu«, pri čemu se duhovni procesi jedne psihe neposredno prenose na drugu. Izraz »telepatija« upotrebio je 1883. filolog William Henry Myers. Kod telepatije jedna je osoba odašiljač, druga je primalac. Telepatijom se tumači i pojava »kardiognoze« (poznavanje tajni srca), koja se susreće kod nekih ispovjednika, kao Ivana Wianeya, patra Pija, Leopolda Mandića itd. Telepatijom se može tumačiti i izjava Terezije Neumann, iz Komnesreutha, u povodu polemike koju je vodio arheolog don Frane Bulić sa Splitskim

¹⁴ Ćiril Petešić, *Astrologija, od Nostradamusa do horoskopa*, A. Cesarec, Zagreb, 1971, str. 5—17.

¹⁵ Nav. dj., str. 36—38.

¹⁶ Nav. dj., str. 42—43.

¹⁷ Gebhard Frei, nav. dj., str. 215—216.

¹⁸ Nav. dj., str. 227.

¹⁹ Nav. mj.

kaptolom o autentičnosti kostiju sv. Dujma u splitskoj katedrali. »Dotični mučenik« — rekla je Terezija Neumann — »nije bio, kao što to misle svećenici u Splitu, poslan od sv. Petra da naviješta vjeru, nego on spada u 4. vijek, kad je bio i mučen; njegovo je tijelo u Rimu, a ne u Splitu.«²⁰ U telepatiji, kao i drugim parafenomenima, spiritistički mediji smatraju da sudjeluju izvanzemaljske sile, tj. »duhovi« preminulih ljudi.²¹ »Animistička« skupina istraživača telepatije i vidovitosti tumači te pojave oslonom na dosad neupoznate duševne sile. U doba vladanja filozofskog materijalizma i naturalizma, poznatog astronoma Zöllnera proglasili su ludim zbog njegova prihvaćanja postavke da postoje parafenomeni.²² I životinje mogu primati stanovite telepatske »signale«. Tako je pas miljenik britanskog kralja Georga VI. točno osjetio kad je kralj, godine 1952, bio u agoniji i kad je umro: za vrijeme agonije pas nije htio ništa jesti, a točno u trenutku kraljeve smrti javio se dugim bolnim zavijanjem.²³ Amerikanci su telepatskim putem 1959. prenosili u atomsku podmornicu »Nautilus« određene sugestije, i to s uspjehom. Ruski istraživač Vasiljev izjavio je kako su Rusima američki rezultati istraživanja telepatije poznati već iz tridesetih godina ovog stoljeća.²⁴ U primitivnim plemenima, znade se danas, postoji upadno velik broj telepatski nadarenih ljudi. Tako npr. u plemenu Tubu, u Sahari, znadu mnogi ljudi već tri dana unaprijed da stiže karavana, premda tu nema apsolutno nikakvih komunikacijskih sredstava tehničke prirode.²⁵ Telepatskom sugestijom može se i na životinje prenositi kojekakve »poruke«. Tako je npr. ruski krotitelj životinja Durov, o kojemu je pisao Behterov, telepatskim putem prenosio poruke na svog psa Marsa.²⁶ Pokusi sa školskom djecom u Nizozemskoj i u USA pokazali su da se pomanjkanje simpatije ili odbojni stavovi prema eksperimentatoru negativno odrazuju, izazivajući stanovit »efekt promašivanja PSI-ja«.²⁷ Poznati američki književnik Upton Sinclair opisuje u knjizi *Duševni radio; da li on funkcionira i kako funkcionira* rezultate svog istraživanja telepatskih sposobnosti njegove žene Mary, koja je mogla — koncentriravši se na svog muža — pratiti ga u stopu te navesti što on upravo radi ma gdje se tada nalazio.²⁸

No i najbolji paragnosti mogu promašiti u svojim telepatskim otkrićima, jer se PSI-procesi češće javljaju mutno kao u snu te samo simbolički izražavaju to o čemu se zapravo radi. Zbog toga se ni ne upotrebljavaju kao nešto mjerodavno za kriminalistička istraživanja.²⁹ Osim toga, senzitivac može i nesvjesno »usisati« sugestiju kriminaliste te njegovu sumnju pretvoriti u »dokaz«.³⁰

Korisno je ovdje spomenuti da danas dosta značajki one pojave što se u liturgijskim priručnicima zove »opsjednuće« možemo sasvim dostatno tumačiti telepatijom ili drugim »PSI-faktorima« telekineze, levitacija itd. Tumačeći »opsjednuće« kao psihičku i neurotičku varijaciju same psihe,

²⁰ Dr. Miroslav Matijaca, nav. dj., str. 59.

²¹ Werner Keller, nav. dj., str. 152.

²² Nav. dj., str. 208.

²³ Nav. dj., str. 217 sl.

²⁴ Nav. dj., str. 302—303.

²⁵ Nav. dj., str. 359.

²⁶ Werner Keller, nav. dj., str. 304.

treba ga liječiti u dosta slučajeva metodama psihijatrije ili metodama liječenja psihoza i neuroza.³¹ Župnik Wirth, u prošlom stoljeću, tumači paranormalne pojave povezanošću živih bića sa »sveživotom kozmosa«.³² U novije vrijeme pokušali su neki tumačiti telepatiju indukcijom elektromagnetskih valova u mozak. Sovjetski psihotroničar Vasiljev oborio je to shvaćanje.³³

Telekineza ili psihokineza jest izravni psihički utjecaj nekih ljudi koji bez ikakva mehaničkog djelovanja pokreću predmete mrtve materije, kao i žive (biljke i životinje), izazivajući u tim predmetima različite promjene. Znanstveno je to počeo istraživati prof. Rhine kad mu je jedan student saopćio da može, »ako je za to raspoložen«, »baciti kocke onako kako to želi«.³⁴ Istraživanje na gotovo 700.000 pojedinačnih bacanja kocke u parapsihološkom laboratoriju sveučilišta Duke u USA pokazalo je točnost tvrdnje da psiha izravno djeluje na kocke, tj. na materiju.³⁵ Braća Willy i Rudi Schneider imali su sposobnost izvođenja telekineze: spontanog podizanja stolova, sviranja glazbenog valjka, podizanja s tla džepnog rupčića u smjeru svjetlosnih zraka crvenkaste svjetiljke. U telekinetske pojave spada također iznenadno padanje slika sa zida, pucanje čaša, zastajanje satova u trenutku smrti, nestajanje pisama koja su u vezi s nekim određenim slučajem, glasovi »iz zraka« itd.³⁶ Dakle, »pokretanje predmeta pomoću duhovne snage«! Ovamo spadaju i fizikalne pojave »sablasi« ili »duhova-bukača«, kao i pokretanje predmeta na daljinu.³⁷ Louisa Rhine govori o telekinetičkom djelovanju i kod životinja. Njezini pokusi s pilićima i jajima otkrivaju stanovito telekinetsko reguliranje tjelesne temperature životinja.³⁸ Dr. Backster je pomoću svog električnog aparata poligrafa otkrio i kod biljaka neka paranormalna zapažanja: biljke osjećaju prijatelja i neprijatelja te reagiraju telekinetski. Backster piše: »Biljni svijet ima sposobnost primarnih zapažanja koja se još ne mogu definirati.«³⁹ On smatra da žive stanice, vjerojatno, »u času smrti svim ostalim živim bićima šalju signal, koji leži izvan svih nama dosad poznatih frekvencija«.⁴⁰

U telekinetske pojave treba ubrojiti i »psihičku energiju« iscjeljivanja bez pomoći medicine, tj. »polaganjem ruku« — počevši od šamana u primitivnim narodima preko srednjovjekovnih kraljeva pa do suvremenih »iscjelitelja«, od kojih je jedan bio proučavan 1961. od nekoliko kanadskih sveučilišnih profesora.⁴¹

27 Nav. dj., str. 352.

28 Nav. dj., str. 210—214.

29, 30 Nav. dj., str. 315—316.

31 Gebhard Frei, nav. dj., str. 181.

32 Nav. dj., str. 42.

33 Ž. M. Slavinski, *Psihotronika*, Beograd, 1978, str. 25.

34 Werner Keller, nav. dj., str. 238.

35 Nav. dj., str. 241.

36 Gebhard Frei, nav. dj., 123; Werner Keller, nav. dj., 180—191.

37 Werner Keller, nav. dj., str. 238.

38 Nav. dj., str. 344.

39 Nav. dj., str. 342—343.

40 Nav. mj.

41 Werner Keller, nav. dj., str. 345—346.

Brazilski iscjelitelj Arigo vrši kirurške zahvate »bez anestezije i anti-septika«, a nijedan njegov pacijent nije podlegao postoperativnim komplikacijama. Dru Puhariću je Arigo uklonio dobroćudni tumor na desnom laktu: operacija je izvršena u pet sekunda, a da Puharić — čitajući novine — uopće ništa nije osjetio. Rana je zarasla bez kapi gnoja za tri dana tj. za »polovinu normalno potrebnog vremena«. ⁴² Slavinski opisuju iscjeliteljske postupke rukama što ih vrši ruski pukovnik Aleksej Jeremejević Krivotvorov. ⁴³

Ima i drugih oblika psihokineze. Tako npr. čikaški profesor Ted Serios nakon krajnje koncentracije »fotografira pomoću misli« na neosvijetljenim filmovima polaroidne kamere. ⁴⁴ Ruskinja Nina Kuligina pokreće koncentracijom i snagom misli male predmete. Poljakinja Stanislava Tomczyk prisiljava celuloidnu kuglu da lebdi u zraku. ⁴⁵ Nizozemac Mirin Dajo dopuštao je da ga na javnim priredbama probodu mačem kroz tijelo. S mačem u tijelu hodao je bez napora. Rentgenska snimka pokazivala je probodene bubrege i jetru, ali kad je mač bio izvučen, rane su se brzo i bez krvarenja zatvarale. ⁴⁶ Najpoznatiji »mentalni iscjelitelj« (mental healer) u Engleskoj jest Harry Edwards. On tvrdi da ga pri liječenju savjetuju »duhovi« preminulih liječnika. Kako bilo da bilo, o njegovim iscjeliteljskim uspjesima govori profesor Tenhaeff da predstavlja »rezultate koji zaslužuju liječničku pažnju«. ⁴⁷

Radiestezija je sposobnost »osjećati zračenje«, tj. sposobnost nekih ljudi da pomoću njihala ili rašlji otkriju podzemne tokove voda ili naslaga ruda, ponekad čak pomoću samih zemljopisnih karata. Ti ljudi mogu otkriti i »zračenja« što ih odašilju živa bića i predmeti, kao npr. fotografije, lijekovi i predmeti koji su »ozračeni« od pojedinih osoba. Još u prošlom stoljeću smatrali su članovi Francuske akademije da je gibanje njihala i rašljarstvo prouzročeno nesvjesnim pokretima mišića. Godine 1928. podvukao je opat Bouly paranormalni karakter radiestezije. ⁴⁸ Prema hipotezi zračenja: ljudski je mozak, živčani sustav, svaka živa stanica i svaki atom »kratkovalni odašiljač«, a svaki radiestezist, telepat, vidovnjak »radio-aparat« koji prima te »kratke valove«. ⁴⁹ Radiestezija je u svakom slučaju posve naravna funkcija čovjeka. Dosad nije dovoljno istražena. I crkvene se osobe smiju njome baviti, osim u slučaju direktne zabrane nadležnog crkvenog starješine. ⁵⁰ Za znanstveni status radiestezije u nas se posebno zalagao inž. Stanko Jurdana, koji u knjizi *Rašlje i visak života* opisuje svoja radiestezijska iskustva. ⁵¹

Somnambulizam je stanje u kojem se malaze hipnotizirane osobe i u kojem se često pojavljuju paranormalna zapažanja i pojave. Somnam-

•
⁴² Ž. M. Slavinski, *Psihotronika*, str. 81—83.

⁴³ Nav. dj., str. 85.

⁴⁴ Werner Keller, nav. dj., str. 224—225.

⁴⁵ Nav. dj., str. 256—257.

⁴⁶ Nav. dj., str. 111—113.

⁴⁷ Nav. dj., str. 336—337.

⁴⁸ Nav. dj., str. 363.

⁴⁹ Gebhard Frei, nav. dj., str. 30.

⁵⁰ Nav. dj., str. 73—75.

⁵¹ Jurdana, *Rašlje i visak života*, Graf. zavod Hrvatske, Zagreb, 1979.

bulima se zovu također ljudi koji hodaju u snu, »mjesečari«. U somnambulnom stanju pokazuju hipnotizirani neobične reakcije. Tako je već 1807. godine ustanovljeno da je neka žena u hipnotičkom snu čitala pisma koja su bila zatvorena u omotnici i položena iznad njezina srca. To je značilo: u stanju hipnotiziranosti dolazi do premještanja osjetljivih centara.⁵² U stanju hipnoze dolazi do pojačane osjetljivosti nekih organa, ili do hiperestezije: sluh se pojačava, pamćenje izoštrava, vidna sposobnost proteže i na mračni prostor. Dr. Karl du Prel piše o nekom mladom čovjeku s prosječnim pamćenjem, koji je ipak u somnambulnom stanju »mogao gotovo doslovno citirati tekst iz knjige koju je dan prije čitao.«⁵³ U USA služi se već duže vremena trgovačka tehnika metodom nesvjesnog sugeriranja: ona koristi tzv. »Strobonove injekcije«, tj. »podsvjesne efekte« izazvane slikama i tonovima koji se brzo i neprimjetno ubacuju u redovite programe.⁵⁴ U transu hipnoze mogu nadareni ljudi razviti izvanrednu inteligenciju. Amerikanac Andrew Jackson, gotovo nepismen čovjek, napisao je u stanju transa djelo *Principi prirode*. Hipnozom se mogu aktivirati i druge sile u čovjeku. Na sveučilištu u Kalkuti popio je jogin Nerasimha Svami litru čiste sumporne kiseline i litru dušične kiseline u jednom hipu. Ipak nigdje u tijelu nije bilo opekotine. Svami je izjavio da mu je to omogućila autosugestivna snaga jedne »mante« tj. izreke koja se ponavlja u svrhu autosugestije: njegovo je tijelo proizvodilo baze, koje su neutralizirale djelovanje kiseline. Jednog dana od toga je ipak umro, jer se nije dovoljno koncentrirao. C. G. Jung u vezi s tim piše: »Danas već sigurno znamo da podsvijest pokazuje sadržaje koji bi neizmjereno obogatili naše znanje kad bi nam uspjele da ih prebacimo u svijest.«⁵⁵ I u stanjima religiozne ekstaze i joga-vježbe mogu nastupiti faze potpune neosjetljivosti na bolove i druge izvanjske dojmove.

Pojave transa jesu paranormalne pojave izmijenjenog stanja svijesti; trans nastupa katkad spontano, a postiže se i autosugestijom, kao i hipnozom. U transu je isključena upotreba slobodne volje, a pojačani su paranormalni efekti. Tako je sv. *Katarina Sijenska*, u stanju transa ili ekstaze, pala na užareno ugljevlje, a nije dobila ni na haljinama ni po tijelu nikakva znaka opaljenih mjesta. Na »svečanostima vatre« u Hong Kongu plešu muškarci neozlijeđeni po vatri i hodaju kroz plamen koji je dugačak i po deset metara. U slučaju već spomenutog nizozemskog maga Mirina Dajoa našli su se profesori züriškog medicinskog fakulteta 1947. godine pred velikom medicinskom zagonetkom.⁵⁶ Stanje transa postiže se kemijskim sredstvima, npr. meskalinom, hašišem, opijumom, alkoholom, itd. Postiže se i autohipnozom uz slušanje monotonog trubljenja, uz određene pjesme i plesove. Tehniku za postizanje transa ili ekstaze kod šamana ili vračeva u primitivnim plemenima proučava posebno sociolog Mircea *Eliade*.⁵⁷

•
52 Werner Keller, nav. dj., str. 71.

53 Nav. dj., str. 375—376.

54 Nav. dj., str. 376—377.

55 Nav. dj., str. 377—379.

56 Nav. dj., str. 42—44.

57 Gebhard Frei, nav. str. 245.

Pojava aure, svjetlucavog vijenca oko organa ljudskog tijela kao i drugih živih bića spada također u paranormalne pojave. O njoj je govorio već *Empedoklo*, oko 450 godina pr. Krista. Paracelzus govori o zračenju čovječjeg »astralnog« tijela. Indija ima svoje učenje o »prani« ili praenergiji kozmosa, koja se u izuzetnim stanjima organizma očituje kao »šarena aura«. Teozofi i antropozofi govore o pet vrsta aure: zdravlja, života, karme, značaja i duhovnoj auri. Oko hinduskih božanstva nalazi se oko glave aura kao »svetački krug«. Iza 5. stoljeća označuju se u kršćanskoj umjetnosti istaknuti biblijski likovi, sveti i mistici simbolom aure.⁵⁸ Krajem šezdesetih godina uspjelo je ruskom električaru Kirlijanu, slučajno, snimiti u visokofrekventnom električnom polju svjetleću auru oko dijelova ljudskog tijela. To je poznata »Kirlijanova aura«. Utvrđeno je da svaka biljka, svaka životinja, svaki dio ljudskog tijela imaju tu auru. Po njoj se mogu dapače raspoznati simptomi zdravlja i bolesti kod živih bića. Svjetlucanje je osobito snažno na mjestima koja imaju važnu ulogu u kineskoj terapiji akupunkturom. Energiji koja izaziva auru dali su sovjetski učenjaci ime »bioplazma«.⁵⁹ Paranormalno nadareni ljudi mogu vidjeti tu auru i po njoj mnogošta reći o stanjima u pojedinom organizmu. Činjenica je to da je američki »iscjelitelj« Edgar Cayce, koji je umro 1945., u stanjima »transa«, postavio točno tisuće dijagnoza na daljinu, pri čemu je usko surađivao s liječnicima.⁶⁰

b) Parapsihološke pojave s izrazitim religioznim obilježjima

Spiritizam obuhvaća parapsihičke fenomene povezane s pojavama sablasti ili fantoma; takve fenomene spiritisti tumače kao »poruke duhova«, odn. mrtvih, koje bi duh, poslije smrti odvojen od vidljivog tijela, preko medija saopćavao ljudima. Povijest spiritizma počela je 1848. g. u mjestu Hydesvilleu, blizu New Yorka, u kući obitelji Fox. Čulo se tajanstveno kucanje. Slijedio je razgovor majke Fox i njezinih dviju kćeri s duhom »mrtvacu« Karla Rayna, koji je ubijen u toj kući i po čijoj su »informaciji« doista našli u toj kući kostur ubijenog čovjeka. »Razgovori« s »duhom« vodili su se preko micanja stola. Mediji, majka i kćeri Fox, ispisali su slova alfabeta. Stol bi zakucavao kod određenog slova. Razgovori s »duhovima« od tada se vode tako da se unutar kruga ispisanih slova alfabeta postavi čaša; nakon polaganja ruku prisutnih na stol bez čavala čaša se pomicala od slova do slova te tako »ispisivala« odgovor »duha«. Kinezi su na sličan način sa svojim »pređima« razgovarali od davnina. U Tibetu su olovku privezali uz nogu stola i olovka se pomicala od slova do slova. Tibetanski lame razgovarali su s »duhovima« tako da su iznad stola držali privezanu strelicu koja se vrškom dirivala stola i pomicala po pijesku ili pepelu na stolu, ispisujući slova tibetanskog alfabeta u jeziku određenog područja.⁶¹ Godine 1851. Amerikanac Davis objavio je knjigu *Filozofija saobraćanja s duhovima* kojom je želio priopćiti svijetu da je došao trenutak uspostavljanja veze

⁵⁸ Werner Keller, nav. dj., str. 68 sl.

⁵⁹ Nav. dj., str. 286—287.

⁶⁰ Nav. dj., str. 356.

⁶¹ Dr. Miroslav Matijaca, *Temelji parapsihologija*, str. 110; usp. Keller, nav. dj., str. 76—83.

između »duhova« i ljudi na zemlji. On je smatrao da prima »informacije« od Benjamina Franklina. Sigurno je da je 1846. dao opširne opise osmog planeta tj. Neptuna, što su ga tek nakon nekoliko mjeseci poslije otkrili Le Verrier, Adams i Galle. Davis smatra da su »duhovi« vezani »na onaj svijet« i da nisu direktno prisutni na samim spiritističkim seansama, tako da se »kucanje duhova« temelji na strujanju elektriciteta.⁶² Već spomenuta Helen Smith, koju je proučavao ženevski profesor psihologije dr. Theodor Flournoy, u transu za vrijeme seansa ponašala se, pisala je i govorila kao u njoj »reinkarnirane« osobe — Victor Hugo, Cagliostro, Simandini — kćer bogatog šeka.⁶³ Gđa Piper, iz USA, na seansi od 8. kolovoza 1915. saopćila je siru Oliveru Lodgeu tzv. »faunovu poruku«: da će mu sin Raymond poginuti u ratu; to se i dogodilo 14. rujna 1915. itd.⁶⁴ Iz svega toga ne smije se, ako želimo ostati u granicama znanosti, ništa posebno zaključivati.⁶⁵ Međutim, može se naglasiti da neki znanstvenici (William James, kemičar Butlerov) zastupaju u svemu tome umjereno spiritističko stajalište,⁶⁶ (O tome će biti više govora u drugom dijelu ovog sastavka.) Svakako, parapsihologija ne dopušta da pripovijedane događaje iz života svetaca i mistika unaprijed »otpišemo« kao legende, utvare i pomućenost u glavi.⁶⁷

Bilokacija (deuteroskopija, dvojaštvo) jest istodobno pojavljivanje neke osobe na dva različna mjesta. Bilokacija se zove i eksteriorizacija, pri čemu isti čovjek, kako to tumače spiritisti, izlazi iz svoga fizičkog tijela te sa svojim »astralnim tijelom« biva svojim vlastitim dvojnikom. Bilokaciju zovu i »astralno putovanje« (npr. u nas Slavinski),⁶⁸ ili »astralna projekcija«. To »astralno putovanje« sastojalo bi se u napuštanju vlastitog fizičkog tijela na način da se svjestito Ja, zatvoreno u svoje »astralno tijelo od fine materije« odvoji od vidljivog fizičkog tijela, ostavši ipak s njime u vezi preko tanke »srebrne niti«, i dobije sposobnost da pohada udaljenija mjesta.⁶⁹ Tu pojavu istražuje se posebno npr. na sveučilištu u Durhamu, u USA, gdje je profesor H. Hart otvorio 1953. posebno odjeljenje za istraživanje tog fenomena. Isti je profesor pred međunarodnim skupom učenjaka, na 13. srpnja 1955., izlagao rezultate svojih istraživanja. Uglavnom, u pojavu »dvojaštva« danas ne sumnja nijedan stručnjak, a tumačenja su i tu, kao i u ostalim parapsihološkim pojavama, označena »animističkim« (iz čovječje psihe) i »spiritističkim« (od duhova) tendencijama. Poznati su slučajevi bilokacije: Goetheov u djelu *Dichtung und Wahrheit*, engleske kraljice *Elizabete* koja je doživjela u snu pojedinosti svog umiranja, što je uslijedilo nekoliko godina kasnije, Katarine Velike koja je doživjela da joj u dvorcu dolazi ususret njezin »dvojnik«. Katolička crkva pripisuje pojavu bilokacije sv. Antunu Padovanskom, sv. Alfonsu Liguoriju itd.⁷⁰ Izvještaji iz Vatikana potvrdili

62 Werner Keller, nav. dj., str. 80—83.

63 Nav. dj., str. 199—204.

64 Nav. dj., str. 246.

65 Nav. dj., str. 251.

66 Gebhrad Frei, *Probleme der Parapsychologie*, str. 36—37.

67 Nav. dj., str. 236.

68 Ž. M. Slavinski, *Psihotronika*, str. 100—113.

69 Gebhard Frei, nav. dj., 25; usp. Keller, nav. dj., 319—340.

70 Dr. Miroslav Matijaca, nav. dj., 88—90; usp. Keller, 321.

su da je Alfons de Liguori viđen među ljudima koji su se nalazili na smrti Klementa XIV. u Rimu, dok je također bio u Arezzu.⁷¹ Sposobnost bilokacije pripisuju i patru Piju iz samostana San Giovanni Rotondo, koji je umro 1967.⁷² U navedenim slučajevima radi se o bilokaciji u stanjima religiozno-svetačke ekstaze ili transa. Ali, kako drugi izvještaji govore, moguće je izazvati stanje bilokacije i na druge načine, npr. kako to čine afrički čarobnjaci ili šamani kod raznih primitivnih plemena u Africi i drugdje.⁷³ O tome piše i Mircea Eliade u knjizi *Samanizam i arhaička tehnika ekstaze (Schamanismus und archaische Ekstasetechnik, Zürich/Stuttgart, 1957)*.⁷⁴ Kao osobito poznat »astralni putnik« slovi Amerikanac Sylvan J. Muldoon, koji je umro 1971. u gradiću Darlingtonu u USA. Englez Oliver Fox (pseudonim) opisao je vlastita iskustva napuštanja tijela u knjizi *Astral Projection*.⁷⁵ Kako god tumačili te stvari, činjenica da su »eksteriorizirani« bili viđeni od trećih osoba ne smije se ignorirati. Istraživač Bozzano u knjizi *Nadosjetilne pojave kod primitivnih naroda* (Bern, 1946) sakupio je brojna svjedočanstva o objektivnosti djelovanja na daljinu što su ga »eksteriorizacijom« na udaljenim mjestima izvršile za to sposobne osobe.⁷⁶ Kažu da je eksteriorizacija praćena »izvanrednim osjećajem sreće«.⁷⁷ Mogućnost eksteriorizacije objašnjava se postojanjem »astralnog tijela« kao neposredne fine ovojnice za ljudsku dušu. Neki teolozi drže da je to u protivnosti s katoličkim učenjem o jednoj duši i jednom tijelu čovjeka kao osobe. Međutim, benediktinski opat Calmet poziva se na crkvene Oce kad tvrdi da moramo priznati postojanje »eterične ljske naše duhovne duše«.⁷⁸ Teolog i stručnjak za parapsihologiju Gebhard Frei smatra da bilokacija i ostale parapsihološke pojave bivaju lakše shvatljivima kad se prizna postojanje astralnog ili finotvarnog tijela.⁷⁹ U pojavama dvojaštva izlazi to tijelo iz normalnog tijela i poslije se vraća u svoje tijelo. »Astralno tijelo« trebalo bi dakle povezivati u svemiru *sve sa svime*, djelujući tako i na daljinu. U vezi s tim je, prema shvaćanju Lakhovskoga, svaka stanica živoga bića stanoviti generator zračenja, istovremeno odašiljačka i prijemna stanica.⁸⁰ Pri tome ipak ne smije se potpuno poistovjetiti svijest, svjestito JA sa samim funkcijama mozga, jer — kako piše Frei — ratni kirurzi svjedoče da je u dosta slučajeva bila svijest budna unatoč vrlo oštećenim moždanim funkcijama.⁸¹ Dvojaštvo ili eksteriorizaciju izazivaju i narkotici: kloroform, eter, hašiš itd. Uživalac hašiša F. Ludlow opisuje kako je on, u stanjima delirijuma, opažao da je njegova »duša napustila tijelo«, pri čemu je znao da ga »nikakvo tjelesno oko ne može vidjeti« i da može »kroz zidove sobe sam izlaziti i natrag ulaziti«.⁸² Liječnik u

71 Werner Keller, nav. dj., str. 321.

72 Nav. dj., str. 321 sl.

73 Dr. Miroslav Matijaca, nav. dj. 92—94; usp, Keller, 322 sl.

74 Gebhart Frei, nav. dj., str. 245.

75 Werner Keller, nav. dj., str. 332.

76 Nav. dj., str. 88 sl.

77 Gebhard Frei, nav. dj., str. 78.

78 Nav. dj., str. 80.

79 Nav. dj., str. 81—82.

80 Nav. dj., str. 86.

81 Nav. dj., str. 90 sl.

82 Nav. dj., str. 94.

Kansasu dr. Wiltse opisuje svoju eksteriorizaciju dok je bolovao od tifusa i kaže kako »nema riječi kojima se mogu izraziti osjećaj mira i sreće koji su ga (kao dvojnika) ispunili.«⁸³ Eksteriorizirani izgleda sam sebi »kao svjetleći oblak pare« i svjestan je da »misli kao rastavljen od tijela.«⁸⁴ Američki pisac Ingo Swan stavio se na raspolaganju dru Osisu ravnatelju istraživačkog odjela Američkog udruženja za psihičko istraživanje s obrazloženjem da on može »izaći iz svog tijela« i to »posvuda i u svako vrijeme.«⁸⁵ Keller navodi i drugih primjera.⁸⁶ Istraživanja HORNELLA HARTA kao i radovi istraživanja *Mattiesena* također dokazuju činjenicu »izlaženja samog Ja«.⁸⁷

Stigmatizacija je paranormalna pojava prouzročena mističkim življenjem svetih ljudi. To je ideoplastična »transfiguracija« stigmatizirane osobe s religioznim objektom njezine suživljenosti, kao npr. u slučaju nenadnog dobivanja Kristovih rana zbog intenzivnog proživljavanja Kristove muke u dugotrajnoj kontemplaciji. Danas najiscrpnije djelo o tome jesu dva sveska s naslovom »*Nosioci Kristovih rana*« od J. M. HÖCHTA (Wiesbaden, 1951/52). Računa se da do sada ima kod katolika oko 400 stigmatiziranih osoba.⁸⁸ Kod nekih ostaju čudni fenomeni i poslije smrti. Tako npr. u 35 stigmatiziranih nije se tijelo uopće raspalo poslije smrti.⁸⁹ Poznat je slučaj stigmatizacije sv. Franje Asiškog;⁹⁰ njegova stigmatizacija nastupila je u povodu nadsvjesnog duhovnog zanosa a ne podsvjesnog transa. Inače je poslije sv. Franje devet puta više muških članova u Redu nego ženskih dobilo stigme u stanjima ekstaze.^{90a} Upada u oči da u istočnim kršćanskim crkvama nema slučajeva stigmatizacije. To je vjerojatno zbog toga što njihovo tradicionalno shvaćanje Krista kao glorificiranog Pantokratora ne pruža potrebne uvjete za intenzivnije proživljavanje Kristove Muke. Terezija *Neumann*, iz Konnesreutha, od 3 sata poslije podne na 8. ožujka 1929. otpjela je čitavu Kristovu Muku: pala je kao mrtva u san i probudila se tek na Uskrs u 5 sati ujutro gledajući Isusa kako se živ i proslavljen diže iz groba.⁹¹ Prema videnjima stigmatizirane redovnice Anne Katharine Emmerich, Clemens Brentano napisao je knjige *Teške muke našega Gospodina Isusa Krista prema zapažanjima pokojne Anne Catharine Emmerich* (1883) i *Život svete Djevice Marije prema vidovitim doživljajima blažene A. C. E.*⁹² Kod stigmatiziranih svetih osoba pojavljuje se i nenormalna tjelesna temperatura — »incendium amoris«. Tako je jedanput poznati Pater Pijo imao temperaturu od 45° Celzija.⁹³ Sve je to navedeno bilo u vezi s dubokim doživljavanjem određenih vjerskih sadržaja. Međutim, to se pojavljuje i u drugim kontekstima. Znade se za ljude iz Tibeta i Indije

⁸³ Gebhard Frei, nav. dj., str. 95.

⁸⁴ Nav. dj., str. 95.

⁸⁵ Werner Keller, nav. dj., 334; primjeri »dvojaštva« str. 319—340.

⁸⁶ Nav. dj., str. 322—333.

⁸⁷ Gebhard Frei, nav. dj., str. 194.

⁸⁸ Nav. dj., str. 232.

⁸⁹ Nav. dj., str. 233.

^{90, 90a} Nav. dj., str. 193.

⁹¹ Dr. Miroslav Matijaca, nav. dj., str. 78—87.

⁹² Werner Keller, nav. dj., str. 191.

⁹³ Nav. dj., str. 41.

da u stanjima »meditacije« mogu satima nepomično ostati na studeni i snijegu bez ikakve štete po zdravlje. Kad bi ih netko dodirnuo, učinilo mu se da su užareni.⁹⁴

Stanja vjerske ekstaze ili transa paranormalne su pojave kataleptičkog stanja tjelesne ukočenosti. Ta stanja počinju nekada s povikom, nekada s jecajem, uzdahom, nakon čega slijedi neosjetljivost za izvanjske podražaje. Otvorene oči ne vide niti uši čuju nikoga osim onoga s kim je osoba u ekstazi povezana. Tada nastupaju »transfiguracije« lica, pojave velike vrućine, pojave svjetljenja u obliku vatrene iskre i svjetlosnih zraka što izbijaju iz očiju, iz lica i iz čitavog tijela mistika u stanju ekstaze. Neki su mistici u ekstazi imali i levitacije, kao npr. sv. Josip Kupertinski. Nekada se događa da u stanjima ekstaze nastupe i pojave nenormalne težine, pa osobe u ekstazi nije moguće podignuti ni pomoću najvećeg naprezanja. Ekstaza daje dublju spoznaju Apsolutnoga, tj. spoznaju njegove prisutnosti u svakom stvorenju i u vlastitoj duši.⁹⁵

Magijske pojave jesu razni oblici izazivanja promjena u vlastitoj svijesti, i to po vlastitoj volji.⁹⁶ To je skup obreda, formula i čarolija što ih ljudi vrše da bi sebi podložili prirodu i »nadnaravna« bića.⁹⁷ Razlikuje se bijela i crna magija. Bijeloj je magiji cilj neki dobar učinak, a crnoj magiji neko zlodjelo. Za vršenje magije služe razne amajlice i mirisi koji pojačavaju nervne reflekse.⁹⁸ U srednjem je vijeku bio poznat magijski obred Saba u čast đavla. Današnja »crna misa« nastavak je tog obreda s orgijama.⁹⁹ Treba naglasiti da se smatra da čarolije nisu tek gluposti, pa stoga etnolog H. Preuss upozorava kako bi trebalo stručno istražiti sve te čarolije bez ikakvih predrasuda.¹⁰⁰ Magija je, kaže psiholog Slavinski, izraz nove religije satanizma.¹⁰¹ U nekim se obredima upotrebljava i droga.¹⁰² Ovdje treba spomenuti također i spiritističku magiju ili šamanizam kod primitivnih naroda.¹⁰³ Šamani operiraju s određenim životinjama; jedna životinja određene životinjske vrste — nagual — ima savez samo s jednim šamanom, koji nad svojom životinjom ima svu vlast.¹⁰⁴ Etnolozi govore i o demonima »krvavih zanata«, »dusima osvete«, što ih šamani »dozivaju k sebi i u sebe«.¹⁰⁵ O tajnom društvu »demonu Ngil« opširno, na temelju izjava obraćenih članova, piše pater Trilles.¹⁰⁶ U vezi s tim naš prof. Gahs zapaža da je »moderni spiritizam ... salonsko izdanje šamanizma«.¹⁰⁷

⁹⁴ Nav. dj., str. 41—42.

⁹⁵ Gebhard Frei, nav. dj., str. 186—203.

⁹⁶ Ž. M. Slavinski, *Ključevi psihičke magije*, Beograd, 1977, 20.

⁹⁷ Ciril Petešić, *Astrologija*, 47.

⁹⁸ Nav. dj., str. 50—51.

⁹⁹ Nav. dj., str. 52—54.

¹⁰⁰ Werner Keller, nav. dj., str. 357.

¹⁰¹ Ž. M. Slavinski, *Ključevi psihičke magije*, str. 21—23.

¹⁰² Nav. dj., str. 21—23.

¹⁰³ Aleksandar Gahs, *Religija i magija*, Zagreb, 1946, 388.

¹⁰⁴ Na istom mjestu.

¹⁰⁵ Nav. dj., 392.

¹⁰⁶ Nav. mj.

¹⁰⁷ Nav. dj., 392—395.

Posmrtna iskustva reanimiranih ljudi, koji su bili klinički mrtvi pa su oživljeni, postala su danas predmetom širokog zanimanja tanatologa, npr. dr. Elizabete Kübler-Ross,¹⁰⁸ dra Raymonda Moodyja jun.¹⁰⁹ i teologa Johanna Cristopha Hampea.¹¹⁰ Parapsihološki važni rezultati tih ispitivanja mogu se svesti na: *Izlazak čovječjeg Ja*, koji podsjeća na ono što se u vjerskom rječniku naziva odvajanje duše i tijela, kao i na ono što doživljuju ljudi u nekim opisanim parapsihološkim stanjima; zatim na *Panoramu života pri umiranju* odn. kliničkoj umrlosti, koja se sastoji u tome da izdvojeno Ja gleda svoju prošlost pri potpunoj svijesti i na *Proširenje samog Ja pri kliničkoj smrti*, koje se sastoji u sjedinjenju vlastite svijesti s izvornom Stvarnosti u kojoj nema ni rođenja ni smrti, ni nikakvih oblika prostorne i vremenske uvjetovanosti.

Znanost proučava i empirički istražuje što je sve od ovih pojava stvarnost, što se može prihvatiti i prirodnim zakonima i zakonitostima protumačiti i što izmiče današnjim mogućnostima znanstvenog tumačenja. Dok živimo u trodimenzionalnom, empiričkom shvaćanju života i svijeta, moramo s tim računati, ali ne treba načelno isključiti postojanje i drugih dimenzija s njihovim zakonima i specifičnim zakonitostima.

(Nastavak slijedi)

PARAPSYCHOLOGIE IN DEM LICHT DER WISSENSCHAFT UND THEOLOGIE (I)

Zusammenfassung

In dem Aufsatz wird von den parapsychologischen Phänomenen gesprochen, insoweit solche Phänomene bis heute wissenschaftlich bzw. empirisch festgestellt sind. Der Verfasser erklärt die paranormalen Phänomene, die durch keine ausgeprägt religiöse Merkmale bezeichnet sind (Astral-Exkursion, Hellsehen, Präkognition, Psychometrie, Telepathie, paranormale Heilung, Materialisationserscheinungen usw.), dann spricht er von den paranormalen Phänomenen, die durch einige mehr religiöse Merkmale charakterisiert werden (Spiritismus, Heiligen-Bilokation, Stigmatisation, Magie und Schamanismus, Erfahrungen nach dem klinischen Tode).

¹⁰⁸ Usp. Dr. Elisabeth Kübler-Ross, *Razgovori s umirućima*, Zagreb, 1979.

¹⁰⁹ Usp. Dr. Raymond Moody jun., *Život poslije života*, Zagreb, 1980.

¹¹⁰ Usp. Christoph Hampe, *Umire se drugačije*, Zagreb, 1981.